

अशांत पाकिस्तान गृह युद्धाच्या दिशेने

इन्स्पेक्टर जनरलचे अपहरण

‘पाकिस्तान पीपल्स पार्टी’चे सरकार असलेल्या सिंध प्रांतातील १९ ऑक्टोबरला ,‘पाकिस्तान मुस्लीम लीग’चे (नवाझ) नेते आणि माजी पंतप्रधान नवाझ शरीफ यांचे जावई कॅप्टन सफदर आवान यांना नाट्यमयरीत्या अटक करण्यात आली. आवान यांच्या अटकेसाठी सिंध पोलिसांच्या इन्स्पेक्टर जनरलवर सैन्याने दबाव आणला . मात्र, इन्स्पेक्टर जनरलने सैन्याचे ऐकले नाही, त्यांचे अपहरण करण्यात आले आणि जबरदस्तीने सफदर यांच्या अटकेच्या आदेशावर त्यांची स्वाक्षरी घेण्यात आली. १८ ऑक्टोबरला कराचीत ‘पीपीपी’ने आयोजित केलेल्या रॅलीच्या दिवशी सफदर यांनी आणि मरियम नवाझ यांच्यासह कराचीतील मोहम्मद अली जिना यांच्या थडग्याचा दौरा केला. इथे त्यांनी कथितरीत्या घोषणाबाजी केली. दुसऱ्या दिवशी त्यांना जिना यांच्या थडग्याचे पावित्र्य भंग केल्याच्या आणि काही व्यक्तींना हत्येची धमकी देण्याच्या आरोपाखाली हॉटेलमधून अटक करण्यात आली होती.

विरोधकांची भूमिका

पाकिस्तानच्या विरोधी पक्षांनी या घटनेचा विरोध करतानाच चिंताही व्यक्त केली. सिंधमधील सत्ताधारी ‘पाकिस्तान पीपल्स पार्टी’चे नेते बिलावल भुट्टो झरदारी यांनी पाकिस्तानचे सैन्यप्रमुख जनरल बाजवा आणि ‘आयएसआय’प्रमुख जनरल फैज हमी यांच्याकडे या संपूर्ण प्रकरणाच्या चौकशीची मागणी केली . “सफदर यांना ज्याप्रकारे अटक करण्यात आली, ते निषेधार्ह आहे,” असे बिलावल म्हणाले. विरोधकांनी या घटनेचा निषेध केला. मरियम नवाझ यांच्या ‘पाकिस्तान डेमोक्रेटिक मूव्हमेंट’च्या (पीडीएम) काही नेत्यांनी सफदर यांच्या अटकेनंतर ही कारवाई विरोधकांत फूट

पाडण्याच्या हेतूने केंद्र सरकारी व सरकारी संस्थांनी केल्याचा दावा केला. इमरान खान सरकारला मिळणार्या सैन्य समर्थनाच्या विरोधात विरोधी पक्षांतील एकतेसाठी 'पीडीएम' अस्तित्वात आली. 'पीडीएम' पाकिस्तानातील राजकीय पक्षांची आघाडी असून, त्याची स्थापना सप्टेंबरमध्ये केली गेली. 'पीडीएम'चे नेतृत्व इस्लामवादी 'जमियत उलेमा-ए-इस्लाम'चे (फजल) नेते मौलाना फजल-उर-रहमान करत आहेत आणि दोन्ही मुख्य विरोधी पक्ष 'पीएमएल' (नवाझ) आणि 'पीपीपी' यात सामील आहेत.

पाकिस्तान डेमोक्रेटिक मूव्हमेंट' नावाची इमरान खान विरुद्ध आघाडी

इमरान खान सरकार उलथून टाकण्यासाठी सर्व विरोधी पक्षांनी मौलाना फजलुर रहमान उर्फ 'मौलाना डिझेल' याची मदत घेण्याचे ठरविले आहे. 'अपयशी राष्ट्र' अशी ओळख असलेल्या पाकिस्तानच्या राजकारणात मुल्ला-मौलवींचे स्थान अतिशय बळकट आहे. कोणताही पक्ष सत्तेत असला तरीही त्याच्यावर मुल्ला वर्चस्व ठेवतात. पाकिस्तानची गुप्तचर संस्था आयएसआय, पाक लष्कर आणि मुल्ला-मौलवी या तीन खांबावर पाकिस्तानचे नेतृत्व उभे असते. त्यात सरकारचा चौथा खांब हा नेहमीच कमकुवत असतो. पाकिस्तानचे सध्याचे सरकार हे कमकुवत आहे, त्यांच्यामुळे देश रसातळाला गेला आहे, त्यामुळे आता देशात सत्ताबदल होणे गरजेचे आहे; असे म्हणत पाकमधील विरोधी पक्ष एकत्र आले आहेत. माजी पंतप्रधान नवाझ शरीफ यांचा मुस्लीम लीग- नवाझ, बिलावल भुट्टो यांचा पाकिस्तान पीपल्स पार्टी , बीएनपीचे प्रमुख सरदार अख्तर मेंगल आणि अन्य लहानमोठ्या ११ पक्षांच्या नेत्यांची एक बैठक झाली आणि 'पाकिस्तान डेमोक्रेटिक मूव्हमेंट' या नावाची एक आघाडी तयार केली आहे. या आघाडीचे नेतृत्व मौलाना डिझेलकडे सोपविले आहे.

पोलिसांत असंतोष

शांतता काळात पाकिस्तानच्या सीमा सुरक्षेची जबाबदारी 'पाकिस्तान रेंजर्स' या निमलष्करी बलावर आहे. ते पाकिस्तानी लष्कराचे महत्वाचे अंग आहे. यावेळी लष्करालादेखील पोलिसांच्या जोरदार विरोधाचा सामना करावा लागला. कॅप्टन सफदर यांच्या अटकेनंतर पोलिसांशी केलेल्या गैरवर्तनामुळे सिंधचे आयजीपी मुस्ताक मेहर आणि दोन अॅडिशनल इन्स्पेक्टर जनरल तसेच सात पोलीस सुपरिटेन्डेंट्स यांनी विरोधासाठी सुट्टीवर जाण्याचा अर्ज दिला. सिंध पोलिसांनी १८ व १९ ऑक्टोबरच्या रात्री झालेल्या घटनांनी राज्यातील पोलिसांचे मनोबल खचवी केल्याचे म्हटले. सुट्टीच्या अर्जांमध्ये कॅप्टन सफदर यांच्याविरोधात एफआयआर दाखल करतेवेळी पोलिसांच्या वरिष्ठ अधिकार्यांबरोबर गैरव्यवहार केला, त्यांची खिल्ली उडवली. यामुळे सिंध पोलिसांतील सर्व कर्मचार्यांवर मानसिक प्रहार केला गेला व त्यांचे मनोबल दुबळे झाले. विरोधाच्या वाढत्या आवाजामुळे सैन्यप्रमुख जनरल कमर जावेद बाजवा यांनी कराची घटनेच्या तत्काळ चौकशीचे आदेश दिले. कराची कोअरच्या कमांडरला परिस्थिती आणि तथ्यांची तत्काळ माहिती घेणे आणि लवकरात लवकर अहवाल सादर करून चौकशीचे आदेश दिले आहेत. मात्र, नेमक्या कोणत्या घटनेची चौकशी करणार, याबाबत स्पष्टपणे सांगितलेले नाही.

या संपूर्ण घटनाक्रमामुळे पाकिस्तानची सत्ता नेमकी कोणाकडे आहे, हे पुन्हा समोर आले. इमरान खान पंतप्रधानपदी 'नियुक्त, झाले निवडले नाही' ते पाकिस्तान सैन्याचे प्यादे आहेत हे विरोधकांचे म्हणणे आहे. पाकिस्तानमधील सरकार, विरोधी पक्ष लष्कराविरोधात एका मर्यादेपर्यंतच जाऊ शकतात आणि ती मर्यादा लष्कराने ठरवली आहे. आताच्या घटनाक्रमानंतर सैन्य स्वतःहून पुढे आले व विरोधकांच्या नाड्या आवळत आहेत. 'पीपीपी' सरकारने स्वतःला या संपूर्ण घटनाक्रमापासून अलग केले आहे. दुसरीकडे मरियम नवाझ यांनी 'पाकिस्तान मुस्लीम लीग'ची बाजू

मांडताना, या घटनेचे खापर इमरान खान यांच्या माथी फोडले, मात्र, लष्कराविरोधात नाही. हा घटनाक्रम पाकिस्तानी सोशल मिडीयावर व्हायरल झाला आहे. या घटनेने पाकिस्तानमध्ये इमरान खान यांच्या नेतृत्वातील 'पीटीआय सरकार' आणि सैन्य खेळाला सर्वासमोर आणले. पाकिस्तानचे शासन मंत्रालय नव्हे, तर रावळपिंडीतील जनरल हेडक्वार्टर्समधून चालवले जात आहे आणि या सर्व कारणांमुळे इथे नागरी सरकारच्या तंत्रप्रणालीतील महत्त्वाच्या संस्था अतिशय पद्धतीने प्रभावित होत आहेत.

भारतावर परिणाम

आजवर पाकिस्तानमध्ये हिंदू, शीख, ईसाई या अल्पसंख्यकांवर अन्याय होतच होते; आता शिया मुसलमानही पाकिस्तानात सुरक्षित नाहीत. शिया मुसलमानांच्या कतलीसाठी सिपाह-ए-सहाबा या कुख्यात दहशतवादी संघटनेच्या नेतृत्वात मोठ्या संख्येने सुन्नी कराचीच्या रस्त्यावर उतरलेले आहेत. शिया समुदायाचे इमामवाडे व मशिदी आता या सुन्नी मुसलमानांच्या निशाण्यावर आहेत.

गिलगीट-बाल्टिस्तानच्या मूळनिवासी असलेल्या समुदायावरील अत्याचारात दिवसेंदिवस वाढ होत आहे. पाकिस्तानी सैन्यसमर्थित दहशतवाद्यांनी शेकडोंच्या संख्येने मूलनिवासीयांच्या हत्या केलेल्या आहेत. पाकिस्तानचे सैन्य बलुचिस्तानमधील जनतेवर अनेक वर्षांपासून अत्याचार करीत आहे. राजकीय नेते, राजकीय कार्यकर्ते, पत्रकार यांच्यासह हजारो लोक बलुचिस्तानमधून गायब होत आहेत. सुरक्षा बलाने जवळजवळ 50 हजारांहून अधिक लोकांना गायब केलेले आहे.

पाकिस्तानातील घटनांचे भारतावर परिणाम होणे स्वाभाविक आहे. मानवतेच्या दृष्टीने कुठल्याही हिंसाचाराचे समर्थन केले जाऊ शकत नाही. शिया विरुद्ध हिंसाचाराला जागतिक राजकारणातील सुन्नी-शिया संघर्षाचे संदर्भ आहेत. गेल्या

काही वर्षांत भारताचे शिया इराण आणि सुन्नी आखाती अरब देशांशी संबंध अधिक मजबूत झाले असल्याने कोणतेही धोरण पूर्ण विचारांती अंगीकारायला हवे.

पाकिस्तानी जम्मू-काश्मीरमध्ये सुद्धा पाकिस्तानी सैन्याविरुद्ध असलेला राग हा वाढतच आहे. म्हणजेच पाकिस्तानच्या प्रत्येक प्रांतामध्ये पाकिस्तानी सैन्याविरुद्ध विविध कारणामुळे राग आहे.या सगळ्याचा भारतावरती काय परिणाम होणार?

50 टक्के पाकिस्तानी सैन्य आज पाकिस्तानच्या आत अंतर्गत हिंसाचाराला थांबवण्याकरता गुंतलेले आहे. यामुळे त्यांचे लक्ष भारतात दहशतवाद वाढवण्या पासून कमी होत आहे.त्यांना दहशतवादाकरता पुरेसे युवक मिळत नाही.

येणाऱ्या काळामध्ये चीनला मदत करण्याकरता टु फ्रंट लढाई सुरु करण्याची पाकिस्तानी सैन्याची क्षमता नाही. अर्थातच भारताकरता या घटना चांगल्या आहेत.जर राजकिय पक्षांच्या आंदोलनामुळे जर पाकिस्तान मध्ये सैन्याचे महत्व कमी झाले तर भारतात दहशतवाद वाढवण्याची क्षमता नक्कीच कमी होईल.

पुढच्या काही महिन्यांमध्ये अफगाणिस्तानमधून अमेरिकन सैन्य परत गेल्यानंतर तिथले राज्यकर्ते तालिबान वर पाकिस्तानचा पूर्ण कंट्रोल असेल. त्यावेळेला पाकिस्तान अफगाणिस्तानच्या तालिबान्यांचा कश्मीर मध्ये नक्कीच दहशतवाद वाढवण्याकरता उपयोग करेल. पाकिस्तानमध्ये कितीही कठीण परिस्थिती आली तरी पाकिस्तानी सैन्य आपले भारतात दहशतवाद वाढवण्याचे काम थांबवणार नाही, त्यामुळे आपली सिमा सुरक्षा अजून जास्त मजबूत केली जावी.